

Aleksi Härkönen

Soome suursaadik Tallinnas alates 2010. aastast

Raamatuarvustused

Toomas Hendrik Ilves

Omalla äänellä

375 lk, WSOY, Helsingi 2011, 978-951-0-37467-2

Toomas Hendrik Ilves on Soomes tuntud mees. Eesti presidendi ning enne seda Euroopa Parlamendi saadiku ja välisministrina on ta Soomet külastanud lugematu arv kordi, nii ametlikult kui ka mitteametlikult. Sellesse sügisesse on mahtunud juba kolm visiiti. Kaks neist on olnud seotud tema uue raamatu ilmumise ja tutvustamisega. Eesti oli oktoobri lõpul peetud Helsingi raamatumessi teemariik ja Ilves selle üks silmapaistvamaid esinejaid.

„Omalla äänellä” („Sõna jõuga”) on kindlasti esimene raamat, mille on teise maa riigipea kirjutanud vaid soome keeles. See fakt iseloomustab Soome ja Eesti ainulaadselt lähedasi suhteid. Raamatus ei piirduta siiski nende kahe riigi suhete analüüsimisega, vaid antakse soome lugejatele ülevaade kõigest sellest, mis on mõjutanud tänapäeva Eesti arenemist demokraatlikuks Euroopa riigiks, liitumist ELi ja NATOga ning samastumist pigem Põhjamaade kui teiste Balti riikidega. Samas tutvustatakse ka Ilvese vaateid ajaloole, kultuurile, poliitikale ja ühiskonnale nii Eestis, Euroopas kui ka laiemas plaanis. Eesti ja Soome paigutuvad tänu sellele justkui laiemas konteksti, mis on säärase vaatluse puhul alati kasuks.

Raamatu on toimetanud ja koostanud nii Eestis kui ka Soomes töötanud toimetaja Iivi Anna Masso. Raamat jaguneb kahte ossa: üsna värske intervjuupool ning kõned ja artiklid aastatest

1998–2011. Valik on üsna õnnestunud. Intervjuus esile kerkivad teemad omandavad kõnede ja artiklite kaudu uusi mõõtmeid.

Toomas Hendrik Ilves on sündinud Rootsis eesti pagulasperes, kasvanud ja õppinud Ameerika Ühendriikides ning töötanud ka Kanadas ja Saksamaal. Münchenis Raadios Vaba Euroopa töötades kuulus ta nende hulka, kes valmistusid nõukogude impeeriumi lagunema hakates Eesti taassünniks. Pärast iseseisvuse taastamist kutsuti Ilves Eesti riigi teenistusse, esmalt suursaadikuna Washingtoni. Sealt liikus ta edasi Eesti poliitikasse ja jõudis peatselt tippu.

Raamatus rõhutab Ilves, et kuna ta ei ole kasvanud Eestis, siis pole Soome olnud talle selliseks aknaks välismaailma, nagu see oli paljudele tema kaasmaalastele. Soome on saanud talle tuttavaks pigem Eesti naaberriigi, hõimuelje ja koostööpartnerina. Ilves tõdeb, et Soome tähtsus Eesti jaoks on olnud määratult suur. 1990. aastate alguses oli soomlastel soov aidata, samal ajal oli ametliku Soome suhtumine veel üsna vaoshoitud. Ta rõhutab, et soomlaste panust Eesti taasiseseisvumisele järgnenud arengus on raske üle hinnata.

Siiski hindab Ilves Soome ja soomlaste tegevust kohati ka päris kriitiliselt. Soomlaste suhtumine eestlastesse on olnud ajuti suurvennalik ja üleolev. On esinenud teadmatust naaberriigi raskest ajaloost ja tänapäevaelust. Nõu on püütud anda ka siis, kui seda pole palutud. Eesti kasvamisele nõukogude okupatsiooni alt demokraatlikuks Euroopa riigiks on mõnikord antud otseselt solvavaid hinnanguid.

Suhted ühise idanaabriga on paistnud Soome lahe lõuna- ja põhjakaldal vägagi erinevad. Kui Venemaa poliitika hulka kuulub meie erinev kohtlemine, ei tasuks soomlastel eestlasi õpetada, sest neil on kogemusi idanaabriga ka omast käest võtta.

Meile, soomlastele, on kindlasti kasulik näha, millisena meie mõtteviis ja tegevus naabrite poolt vaadates tundub, kuigi me pole kõiges samal arvamusel. Ilvese teravad hinnangud on raamatus hästi põhjendatud. Need ei ole lihtsalt etteheited, vaid põhinevad oma kogemustel. Tuleb siiski märkida, et raamatu üldine toon on Soome suhtes soe ja lugupidav. See on tähtis, sest Ilves valiti just presidendiks ka teiseks viieaastaseks ametiajaks.

Raamatu üks peateema on eurooplus. Ilves vaatleb Eesti liitumist Euroopa kultuuriruumiga Saksa mõju kaudu. Kuigi eesti talupoeg elas seitsesada aastat pärisorjuses, tõusis haridustase

tänu lugemisoskuse levikule. Hind oli kallis, aga eeldused iseseisvumiseks olid loodud.

Ühinemine Euroopa Liiduga oli taasiseseisvunud Eestile enesestmõistetavalt selge eesmärk. Ühistel väärtustel põhinev majanduslik ja poliitiline lõimumine aitas seada eesmärke nii sise- kui ka välispoliitikas. Endise europarlamenti saadikuna tunneb Ilves ELis toimuvat põhjalikult. Teda paneb imestama „vanade” liikmesriikide eelarvamuslikkus hiljem liitunud Ida-Euroopa liikmesriikide suhtes ja ta nõuab võrdsust nii ühises põllumajanduspoliitikas kui ka näiteks isikute valimisel ametipostidele.

Ilves nõuab Euroopa Liidult järjekindlust ja otsuste kindlat elluviimist. Eriti ajakohane on raamatu artikkel „Uus ja vana Euroopa aastal 2011”, milles arutatakse selle üle, kas Euroopa riigid on praegu ümber kujunemas. Külma sõja aegsed ida ja lääne piirjooned tuhmuvad ja asemele kerkivad muud kriteeriumid, näiteks kokkulepitud reeglite järgimine ja eelkõige kontrolli all olev majanduspoliitika. Kas Euroopas on joonistumas uus piir põhja ja lõuna vahele?

Raamatu teine peateema on Põhja-Euroopa riikide ja rahvaste ühtekuuluvus. Ilves põhjendab seda ajaloopärandiga, aga väga huvitavalt ka sõna *joulu* levialaga. „Jõulumaade ala” ulatub Briti saartelt Baltimaade ja Põhjamaadeni! Raamatus räägitakse ka Läänemere põhjapiirkonnast, rahvastest, keda suures osas ühendavad samad jooned. Ilves analüüsib, kuidas Põhjamaid ja Baltimaid on eri aegadel mõistetud. Ta tuletab meelde, et Soome sai Põhjamaaks alles pärast iseseisvumist, ja arvab, et ka Eestil on nüüd sama võimalus.

Kuigi raamatus Eesti suhteid Venemaaga eraldi ei vaadelda, leidub siiski sellekohaseid viiteid. Vaadeldakse okupatsiooniajast Eesti ühiskonda jäänud jälgi. Järeldus on, et Eesti peaks läänelikest väärtustest järjekindlalt lähtuma ka suhetes Venemaaga, ja sama peaksid tegema teisedki. Niinimetatud pragmaatiline suhtumine tähendab silmade sulgemist Venemaa „suveräänses demokraatias” toime pandavate inimõiguste rikkumiste ees või kas või selle ees, et energiatarneid kasutatakse poliitilise surve avaldamiseks naaberriikidele. Gruusia ja Venemaa 2008. aasta sõda peab Ilves kõige uuemaks pöördepunktiks Euroopa julgeolekualases mõtlemises.

Ilves kõneleb soojalt riigikaitsest ja rõhutab eraldi, kui tähtsat tööd teeb vabatahtlikkusel põhinev kaitseorganisatsioon Kaitseliit. NATO liikmesus on teadagi Eesti julgeoleku alus. Raamatus käsitletakse eraldi ka küberjulgeolekut. Selle tähtsust on Ilves korduvalt rõhutanud. Näiteid leiab 2007. aastal pronksõduriga seotud kriisi ajal Eesti vastu korraldatud küberrünnakust, aga ka 2008. aasta Gruusia sõja aegsest küberrünnakust. Ilves küsib, kas NATO vastastikune

kaitsekohustus hõlmab ka rünnakuid küberruumis.

Toomas Hendrik Ilvese raamatus esitatud vaatenurgad on soome lugejale huvitavad – kohati üllatavad, aga kindlasti silmaringi avardavad. Kuigi „Omalla äänellä” ei ole biograafia, joonistub sellest välja klassikalise hariduse saanud, filosoofia ja kirjandusega põhjalikult kursis oleva, muusikat armastava ja poliitiliselt teravapilgulise, aga ka teravkeelse presidendi kuju. Just intellektuaalne, pikaajalistel kogemustel põhinev otsekoheesus muudabki raamatu lugemise nõnda nauditavaks elamuseks.